

Tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio

EDUSKUNTA

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta

StV@eduskunta.fi

Asia Sosiaali- ja terveysministeriön PeVL 65/2018 vp. lausunnon johdosta tekemät pykäläkohtaiset muutosehdotukset ns. maakuntalakupakettiin; HE 15/2017 vp, HE 57/2017 vp, HE 71/2017 vp, HE 15/18 vp, HE 16/2018 ja HE 52/2017 vp

Asiantuntijakuuleminen 7.3.2019 klo 12.30

Kuultavana tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio

Pyysitte tietosuojavaltuutettua asiantuntijana kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa, jossa pyydettiin arvioimaan ministeriöiden vastineiden (ml. vastineiden täydennys) ja täydentävän aineiston perustuslain mukaisuutta suhteessa perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 65/2018 vp). Erityisesti pyysitte arvioimaan tietosuojaa.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä

Järjestämislain 58 §

58 §:n 1 momentissa säädetään ensin rekisterinpitäjästä ja viitataan henkilötietolakiin, joka on jo kumottu. Sen sijaan pitää viitata *Euroopan unionin yleistä tietosuojasetuksen (EU 2016/679) 4 artiklan 7 kohtaan*, jonka mukainen rekisterinpitäjä maakunta on. Momentissa luetellaan mm. eräitä sosiaali- ja terveydenhuollon erityislakeja, joissa asiakas- ja potilastietojen käsittelystä säädetään. Järjestämislain 58 §:n 1 momentin loppuun on ”henkilötietolaissa” -sana vedetty yli ja sen tilalle kirjoitettu ”tietosuojalaissa (1050/2018)” teknisenä muutoksena. Tämä muutos johtuu siitä, että henkilötietolaki on viime vuoden vaihteessa kumottu ja samaan aikaan on astunut voimaan tietosuojalaki. Tietosuojavaltuutettu katsoo, että tästä informatiivisesta, henkilötietojen käsittelysäännöksiä sisältävästä lainsäädäntö koskevasta listauksesta jää tällaiseen puutteellinen kuva sovellettavasta lainsäädännöstä, koska Euroopan unionin yleistä tietosuojasetuksen (EU 2016/679) ei ole siinä mainittu. Siinä on paljon sellaisia keskeisiä henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä, jotka tulee myös sosiaali- ja terveydenhuollossa ottaa huomioon. *Tietosuojavaltuutettu ehdottaa, että listaukseen lisätään myös edellä mainittu yleinen tietosuojasetus* (myöhemmin tässä lausunnossa TSA).

Saman pykälän 2 momentti koski palveluntuottajan oikeutta *käsitellä* maakunnan asiakas- ja potilasrekistereissä olevia tietoja. Perustuslakivaliokunta edellytti mm. tämän kohdan täsmenmistä, koska *käsitellä* tarkoittaa kaikenlaisia henkilötietojen käsittelyä koskevia toimenpiteitä, mm. tietojen luovuttamista, yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan määritelmän mukaisesti. Perustuslakivaliokunta edellytti myös, että oikeus tietojen käyttöön tulee rajata vain välttämättömiin tietoihin. Lisäksi perustuslakivaliokunta edellytti käyttövaltuuksia koskevan sääntelyn lisäämistä valinnanvapauslakiin. Ministeriö kuitenkin esitti tällaista sääntelyä järjestämislakiin sillä perusteella, että se koskee kaikkia palvelun tuottajia.

Ministeriön uudessa ehdotuksessa on 2 momentin alkuosa vedetty yli ja ehdotettu poistettavaksi. Ministeriö ehdottaa vastineessaan lisäksi ensisijaisesti, että 58 §:n 2 momentti poistetaan kokonaan. Myös tietosuojavaltuutettu kannattaa sen poistamista kokonaan. Kuten ministeriön perusteluissa on todettu, niin tietosuoja-asetuksessa on jo määritelty rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän vastuut ja tehtävät (24 ja 28 art). Esimerkiksi maakunta on rekisterinpitäjä ja sen järjestämisvastuulle kuuluvia palveluja tuottava yksityinen palvelunantaja tietosuoja-asetuksen tarkoittama henkilö-tietojen käsittelijä.

Momentin loppuosaan on lisätty säännösehdotus palveluntuottajan velvollisuudesta määritellä työntekijöidensä oikeudet *käyttää* asiakas- ja potilastietoja. Tiedot on myös rajattu vain työtehtävissä *välttämättömiin* asiakastietoihin. Tietosuojavaltuutettu katsoo, että ministeriön 2 momenttiin tekemät muutosehdotukset vastaavat sitä, mitä perustuslakivaliokunta edellytti. Oikeus on nyt täsmennetty maakunnan (tai muun rekisterinpitäjän) rekisteritietojen käyttöön (aiemmin käsittely) ja lisäksi vain välttämättömiin (aiemmin tarpeellisiin) tietoihin. Momentin loppuosa käyttöoikeuksien myöntämisen perusteista jäisi kuitenkin momentista ministeriön perustelujen mukaan pois, jos uusi asiakastietolaki (HE 300/2018 vp) ehditään hyväksymään perustuslakivaliokunnan edellyttämällä aikataululla. Uudessa asiakastietolaissa olisi vastaava säännös.

Valinnanvapauslaki

5 § Asiakassuunnitelma

Pykäläehdotusta on täsmennetty ja asiakassuunnitelman tietosisältöä rajattu perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella.

55 § Suoran valinnan palveluntuottajan velvollisuudet

Pykälään on lisätty uusi viimeinen momentti. Sen mukaan suoran valinnan palveluntuottajan on järjestettävä tietohallintonsa siten, että suoran valinnan palveluiden asiakas- ja potilastietojen käsittely on eriytetty muusta tietojenkäsittelystä.

Tietosuojavaltuutettu katsoo, että tämä on muutenkin selvää ilman erillistä sääntelyäkin. Perustelut jäljempänä.

65 § Kiinteä korvaus suoran valinnan palveluntuottajalle

Perustuslakivaliokunta edellytti sääntelyn muuttamista niin, että se mukautuu tietosuoja-asetuksen sääntelyyn.

Kuten perustuslakivaliokunnan lausunnossakin todetaan (s. 49), niin kun käsittelyperusteeksi on valittu TSA 9 artiklan 2 kohdan h alakohta, ei TSA 22 artiklassa tarkoit-

tuja pelkästään automaattisessa (erityisiin henkilötietoryhmiin, kuten terveydentilatiidot) koskevien tietojen käsittelyssä voi lainmukaisesti muodostua päätöksiä, joilla on rekisteröityä koskevia oikeusvaikutuksia tai jotka vaikuttavat häneen vastaavalla tavalla merkittävästi. Lausunnossa on niin ikään todettu, että ehdotetussa järjestyksessä riski tällaisten syntymiselle on olemassa (s. 50). Ministeriön vastineessa on esitetty asian tilan korjaamiseksi a) suoran valinnan palveluiden asiakas- ja potilastietojen käsittelyn eriyttäminen muusta tietojenkäsittelystä sekä b) palveluntuottajan tiedonsaantioikeuden rajoittamista. Esitetyt muutokset eivät nähdäkseni poissulje kokonaan oikeusvaikutusten tai vastaavien merkittävien vaikutusten muodostumisen mahdollisuutta.

Perustelut:

a) Tietojen eriyttäminen. Henkilötietoja saa joka tapauksessa käsitellä vain tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla (TSA 5 art. 1 a kohta). Näin ollen on ilman erillistä säätämistäkin selvää, että eri käyttötarkoituksiin käsiteltävät tiedot pidetään toisistaan erillisinä, eikä tietoja voida käyttää alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopimattomalla tavalla ilman perustetta. Tietojen erillisyydestä säättäminen ei näin ollen muuta asiantilaa siten, etteikö käytännössä olisi edelleen olemassa riski oikeusvaikutusten tai vastaavalla tavalla merkittävien vaikutusten toteutumisesta.

b) Tiedonsaantioikeuden rajoittaminen. Kuten perustuslakivaliokunnan lausunnossakin on todettu, niin kiinteän korvauksen laskemisen periaatteet ovat joka tapauksessa palveluntuottajan saatavilla. Asianosaisen tiedonsaantioikeuden rajoittaminen tältä osin ei näin ollen takaa sitä, etteikö palveluntuottajalle muodostuisi käsitys siitä, minkä verran kustakin potilaasta tulee maksettavaksi kiinteää korvausta palveluntuottajalle.

Jos käsittelyperusteeksi olisi voitu katsoa 9 art. 2 kohdan g alakohta, olisi voitu mahdollisesti tuottaa TSA 22 artiklan mukaisia päätöksiä, kunhan lainsäädännössä olisi toteutettu asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien sekä oikeutettujen etujen suojaamiseksi. Tällöin TSA 22 artiklassa tarkoitettujen päätösten muodostumista ei olisi ollut tarpeen täysin poissulkea, kuten nyt on tilanne käsittelyperusteen ollessa valiokuntien lausuntojen mukaan sidottu 9 art. 2 h alakohtaan.

Siten tietosuojasetuksen 22 artiklan profilointia ja automaattista päätöksentekoa koskevaa säännöstä ei voida ollenkaan soveltaa, eikä tehdä kiinteää korvausta koskevia päätöksiä ehdotetulla tavalla, koska valiokunnat ovat katsoneet käsittelyperusteeksi 9 artiklan 2 h-kohdan.

80 § Kansaneläkelaitoksen oikeus saada tietoja

Perustuslakivaliokunta edellytti, että arviointi Kelan tiedonsaantioikeuksista olisi tehtävä tietotyypeittäin. Ministeriön vastineen mukaan 65 §:n mukainen tarvetekijöiden määrittäminen on tutkittuun näyttöön perustuvaa. Ministeriö viittasi myös nykyisen terveydenhuollon rahoituksen valtionosuuksien määrittelykriteereihin. Perustelut koskevat lähinnä reseptitietoja ja eduskunnassa käsiteltävänä ollutta sosiaali- ja terveydenhuollon ns. toissijaista käyttöä koskevaa lakia. Käsitökseni mukaan arvio ei vielä kukaan perustu tietotyyppeihin sellaisenaan.